

ОСВІТА ВЧИТЕЛЯ

УДК 377. 8. 011. 3 - 051

О. М. Андрєєва

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ ПЕДАГОГА В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ПЕДКОЛЕДЖУ

Актуальність проблеми формування професійного іміджу вчителя зумовлена одвічною роллю вчителя в розвитку суспільства, незалежно від форм державності країни, її цивілізаційного рівня тощо. Підтвердженням цього є задекларована в державних документах цінність Учителя як провідника прогресивних ідей людства, численні твори художньої літератури, в яких розкривається висока місія вчителя, його чистий образ. Водночас для сучасного українського суспільства, на жаль, характерним є зниження престижності вчительської праці, загнєбнення образу вчителя, втрата його авторитету серед учнів, батьків, зниження суспільного статусу. До негативних чинників, що впливають на зниження якості професійного іміджу педагога, можна віднести: по-перше, професія вчителя в Україні займає найнижчий ранг за шкалою виміру престижу професій і є однією з найбільш непопулярних серед учнівської молоді; по-друге, в суспільстві склався стійкий стереотип образу вчителя, як людини схильної до постійних повчань, одвічно злиденної, сухої, що не вміє розуміти почуття оточуючих тощо; по-третє, низька оплата праці вчителя, що пов'язане з слабким фінансуванням всієї системи освіти і шкільної зокрема. Названі факти знаходять відбиття в діяльності засобів масової інформації, формуючи й укріплюючи негативне ставлення суспільства до вчителя, вчительської професії, що само по собі є надзвичайно небезпечним явищем. Так, у літературних творах популярних авторів вчителі – п'яниці, хабарники, недоумки, які за гроші згодні на все, у розважальних телепередачах, музичних кліпах, рекламі – учитель – привід для глузування, винуватець у всіх гріхах суспільства.

У той же час суспільство не може не усвідомлювати, що учитель – саме та особа, якій довірено найдорожче багатство – діти, отже, з кожним роком зростають вимоги до вчителя. Він має бути надзвичайно соціально відповідальною, високо моральною, грамотною, позитивною людиною, повинен беззаперечно виконувати численні обов'язки. Висування високих вимог до вчителя з боку батьків, керівництва школи, органів управління освітою, громадськості, преси призводить до того, що вчитель протягом всього свого професійного шляху зазнає величезний соціальний пресинг, що веде до повного падіння престижу педагогічної професії [2, с. 27].

Отже, професійний стан учителя в українському суспільстві – це сукупність вимог, які не підкріплені ні соціально-психологічною, ні матеріальною підтримкою. Ставлення до вчителя з боку суспільства принижує його у власних очах і прямо впливає на ефективність його роботи, ставлення до себе з боку дітей і батьків. Як наслідок, негативне забарвлення образу сучасного вчителя проявляється в неувважності до свого зовнішнього вигляду, який є відображенням внутрішнього світу, неповазі до себе як до людини і фахівця, і до своєї професії.

Осмислення сучасної ситуації розвитку суспільства і стану вчительства в ньому спонукало нас до теоретичної та технологічної розробки проблеми формування професійного іміджу сучасного вчителя як вагомого чинника успішної професійної діяльності.

Стаття присвячена проблемі формування професійного іміджу педагога у студентів педагогічного коледжу.

Зауважимо, що означена проблема останнім часом досить активно вивчається представниками різних наукових напрямів. Зокрема, феномен іміджу розглядається в межах нового напрямку „педагогічна іміджологія” (А. А. Калюжний, О. А. Петрова, В. М. Шепель та ін.); психологічні особливості професійного іміджу вчителя (В. В. Ісаченко, А. О. Кононенко, О. О. Ковальова, Д. В. Журавльова та ін.); організаційно-педагогічні основи формування, трансформації, реалізації індивідуального іміджу педагога (В. Н. Черепанова); індивідуальний імідж майбутнього вчителя і його формування (Н. А. Тарасенко).

Вивчення теоретичних засад дослідження дало змогу визначити поняття *професійний імідж педагога* як гармонійну сукупність зовнішніх і внутрішніх індивідуальних, особистісних і професійних якостей вчителя, що демонструють його бажання, готовність здатність до суб’єкт-суб’єктного спілкування з учасниками освітнього процесу. Основою для визначення ключового поняття слугувало дослідження Н. Черепанової [6].

Структурно-змістова характеристика поняття *професійний імідж педагога* знайшла відображення у відповідній моделі, компонентами якої було визначено: *емоційно-ціннісний*, що відображає усвідомлення вчителем власної індивідуальності в педагогічній діяльності через пізнання себе; *комунікативний*, пов’язаний з рівнем уявлень і знань про засоби конструктивної взаємодії та співпраці в системі міжособистісних ставлень педагога; *праксеологічний*, що виявляється через рефлексивні вміння та іміджеву компетентність. Імідж педагога визначається зовнішніми та внутрішніми чинниками. До зовнішніх чинників належать: професійно-педагогічний менталітет, ідеал учителя, взірець професійно-педагогічної діяльності, престиж, стереотип образу педагога; до внутрішнього плану становлення іміджу належать: харизма, привітність, культура мовлення, культура тілесних рухів, стиль одягу, Я-концепція, система ставлень та площина міжособистісних ставлень педагога-учитель-учень, учитель-клас, учитель-батьки, Я-учитель, учитель-сім’я.

Прокоментуємо зазначене. Аналізуючи проблему престижу професії вчителя Ф. Г. Зіятдінова трактує його так: „Престиж – це ступінь поваги, якою користується індивід як представник тієї або іншої професії або соціально-професійної групи” [3, с. 10].

На її думку, в сучасному суспільстві оцінка престижу професії вчителя неоднозначна, оскільки не може бути дана якимось одним соціальним інститутом. Автор наводить що найменше три складові оцінки. Перш за все, науково-теоретична, яка підсумовує висновки різних наукових напрямів, міжнародних документів і конференцій – вона є дуже високою. Друга оцінка – державна і, відповідно, суспільна, що виражається у визначенні суспільством того соціального стану на шкалі престижу, що забезпечує людям кошти для існування і комфорту, задовольняє їхні нахили й інтереси, підтримує в них почуття гідності і дає можливість самовираження. Третьою складовою виступає оцінка самим учительством своєї праці [3, с. 10].

До негативних зовнішніх чинників належить стереотип сприймання професії вчителя в суспільстві, що буквально перекладається як „твердий відбиток”. Психологи визначають стереотип як дуже стійкий образ. Він дає спрощений, часто перекручений образ, що програмує очікування особистості. Стереотипи більш стійкі, ніж правильні уявлення, тому що в їхній основі — яскравий, суб’єктивно-ціннісний образ, вони можуть блокувати інші уявлення і смисли, що їм протирічять. Стереотипи відіграють негативну роль у пізнанні особистості вчителя [1, с. 43]. Наступною складовою представленої моделі, є професійно-педагогічний менталітет, що є такою формою мисленевої діяльності, що включає в себе усвідомлення і відношення до того, що відбувається в реальному житті. Менталітет відбиває власне бачення світу, систему цінностей, поведінкові реакції та емоційно-вольові установки людини [5]. Професійний менталітет визначає особливості властиві професії вчителя. Професійний менталітет тісно пов’язаний з ідеалом учителя.

Ідеал педагога зумовлюється ідеологією, світоглядом суспільства. С. Л. Рубінштейн підкреслював, що людину як особистість характеризує не тільки те, ким вона є, але й те, якою вона хоче стати, до чого вона активно прямує, тобто особистий ідеал, згідно з яким вона буде своє життя. Учений визначає педагогічний ідеал, як уявлення педагога про те, яким він має бути у відповідності до тієї педагогічної мети, яку він ставить перед собою, це сплав соціального замовлення суспільства і професійного кредо самого педагога. Він виявляється в усвідомленні ним своєї місії, у баченні себе в педагогічному процесі [6, с. 116]. Якщо ідеал – це збірний образ досконалості, яким захоплюються, керуються, але він завжди недосяжний, то взірцем педагога може бути реальний педагог, наставник здатний стимулювати до духовного і професійного самовдосконалення.

Серед внутрішніх чинників формування професійного іміджу учені називають харизму як винятковість особистості в інтелектуальному, духовному або будь-якому відношенні. До складових харизми педагога належить чарівність, енергетика вчителя, натхнення, впевненість у собі. Саме харизматичний учитель зможе захопити дитину, наблизити проблеми і задачі своєї науки до світу її інтересів, зробити своє спілкування з учнями яскравим, багатокольоровим, сприяючим творчості та саморозвитку [7]. Харизма невід'ємно пов'язана з привітністю, яка забезпечується: почуттям гумору, усміхненістю, відчуттям щастя та оптимізмом педагога.

Учитель також впливає на учнів комплексом взаємопов'язаних елементів зовнішності, зокрема, культурою і технікою мовлення, культурою і технікою рухів, стилем одягу. Кожен з названих елементів має низку компонентів, що складають системоутворюючу цілісність. Так, у культурі мовлення найважливішими є інтонація, поставлений голос, правильна дикція, тембр, темп, логічне структурування мовлення. Ми переконані, що мовлення педагога є одним з основних компонентів професійного іміджу. Високий рівень мовної культури, багатий словниковий запас, чітка вимова, експресивність і виразність мовлення створюють необхідну атмосферу навчання, завдають тон, у якому проходить спільна робота вчителя й учнів. Крім того, важливим є бездоганне володіння позамовними засобами. Професія вчителя передбачає віртуозне володіння своїм тілом і мовою жестів. Оскільки більш виразними і дієвими не рідко виявляються не слова, а погляд, жест, міміка, через які вчитель передає свій внутрішній світ і таким чином збагачує внутрішній світ вихованців [1]. Що стосується стилю одягу як елементу зовнішності, стиль – візитна картка людини, її якостей, які підкреслені за допомогою одягу. Науковці стверджують, що стиль в одязі починається з глибокого розуміння себе і виражається в умінні підкреслити свою індивідуальність, створивши образ в якому все гармонійно. Стильове рішення одягу дає інформацію про вчителя: його якості, внутрішній стан, ставлення до себе і оточуючих [1].

Процес формування іміджу педагога у контексті нашого дослідження передбачає цілеспрямовану роботу на кожному курсі, починаючи з першого, оскільки імідж виробляється не зненацька, не за один день, а поступово, крок за кроком.

На першому курсі відбувається формування первинних уявлень про імідж педагога: в межах дисциплін „Вступ до фаху” і частково „Педагогіка” передбачається введення студентів у світ педагогічної професії цьому сприяли такі практичні заняття, як „Презентація професії педагога”, що давало змогу кожному усвідомити відмінності професійного іміджу вчителя початкових класів та вихователя дитячого садка, мали скласти та підібрати портфоліо.

На другому курсі тривав теоретичний етап, що реалізувався в межах курсу „Історія педагогіки”, що допомагало осмислити теоретичні

положення про імідж педагога, зібрати вже сформовані думки видатних особистостей про образ педагога, порівняти уявлення про педагога на різних етапах історії в науці, літературі, мистецтві, кіно з сучасністю; „намалювати” власний образ педагога. Студенти мали можливість ознайомитися не тільки з теоретичними уявленнями про вчителя в ідеалі. Вони повинні мати можливість познайомитися з вже існуючими думками і співвіднести різноманітні погляди.

На третьому курсі реалізації завдання формування професійного іміджу педагога сприяло проведення різних заходів навчально-виховного спрямування. Так, було проведення „Педагогічного турніру” між викладачами та студентами. Метою якого є зміна поглядів аудиторії іміджу студентства і педагогічної спільноти на роль образу вчителя в його професійній діяльності. Студенти мали можливість у змагальній формі затвердити свої теоретичні знання, показати набуті вміння. Викладачі ж, у свою чергу, намагалися довести студентам, якою цікавою є професія педагога. Турнір складався з чотирьох змагань: „Реклама педагогічної професії”, „Професійний кодекс педагога”, „Перший раз у перший клас”, „Подорож до казки”. Завдання сприяли рефлексії та вербалізації професійно-педагогічних цінностей, вдосконаленню мовленнєвої культури, зануренню в світ педагогічної професії. Проведення турніру ефективно вплинуло не тільки на формування власного професійного образу у студентів старших курсів а й на становлення образу вчителя у студентів молодших курсів, які були на турнірі глядачами.

На четвертому курсі, завдяки роботі на попередніх курсах, а також упровадженню окремого модулю „Педагогічна іміджелогія” в межах курсу „Педагогічна майстерність”, виконанню окремих завдань цього модулю, в програмі педагогічної практики, проведенню конкурсів „Педагогічної майстерності”, що створюють у студентів власний образ педагога, який вони будуть втілювати у подальшій професійній діяльності.

Отже, представлена логіко-сміслова модель іміджу педагога, до якої ввійшли емоційно-ціннісний, комунікативний, праксеологічний структурні компоненти, дає змогу побудувати цілісний процес формування професійного іміджу педагога в загальному контексті теоретичної та практичної професійної підготовки студентів педколеджу.

Список використаної літератури

- 1. Горчакова В. Г.** Имидж : розыгрыш или код доступа? / В. Г. Горчакова. – М. : Эксмо, 2007. – 208 с.
- 2. Курлов В. Ф.** Учитель. Школа. Общество / В. Ф. Курлов, В. В. Тумалёв ; под ред. Смирновой Е. Э. – СПб. : ГУМП, 1995. – 224 с.
- 3. Курлянд З. Н.** Становлення позитивної Я-концепції майбутнього вчителя / З. Н. Курлянд. – Одеса : ПНУ АПН України, 2005. – 163 с.
- 4. Рубинштейн С. Л.** Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. –

СПб. : Питер, 2003. – 713 с. **5. Сонин В. А.** Учитель как социальный тип личности / В. А. Сонин. – СПб. : Речь, 2007. – 400 с. **6. Черепанова В. Н.** Педагогическая имиджология / В. Н. Черепанова. – Тюмень : ТОГИРРО, 1998. – 200 с. **7. Энкельманн Николаус Б.** Харизма. Личностные качества как средство достижения успеха в профессиональной и личной жизни : пер. с нем. / Николаус Б. Энкельманн. – М. : АО „Интерэксперт”, 2000. – 272 с.

Андрєєва О. М. Формування професійного іміджу педагога в процесі підготовки студентів педколеджу

У статті проаналізовано ставлення сучасного суспільства до вчителя і до педагогічної професії. Акцентована увага на тому, що суспільство в Україні не цінує вчителя й це спричиняє падіння престижу педагогічної професії.

Виявлено негативні чинники, що спричиняють падіння педагогічної професії. Розглянуто сутність поняття „професійний імідж педагога” та його структурні компоненти. Запропонована програма поетапного формування іміджу педагога в змісті підготовки студентів до педагогічної професії.

Ключові слова: професійний імідж педагога, професійна підготовка, престиж педагогічної професії, структурні компоненти іміджу.

Андреева О. Н. Формирование профессионального имиджа педагога в процессе подготовки студентов педколледжа

В статье проанализировано отношение современного общества к учителю и к педагогической профессии. Акцентируется внимание на том, что общество на Украине не ценит учителя и это приводит к падению престижа педагогической профессии.

Выявлены негативные факторы, которые приводят к падению престижа педагогической профессии. Рассмотрена суть понятия „профессиональный имидж педагога” и его структурные компоненты. Предложена программа поэтапного формирования профессионального имиджа педагога в содержании подготовки студентов к педагогической профессии.

Ключевые слова: профессиональный имидж педагога, профессиональная подготовка, престиж педагогической профессии, структурные компоненты имиджа педагога.

Andreyeva O. N. The Formation of the Professional Image of the Teacher in the Process of the Preparation of Students of the Teacher' Training College

The article analyzes the attitude of the modern society towards the teacher and the teaching profession in general. It concentrates attention on the question that the society in Ukraine doesn't value teachers that causes the loss

of the teaching profession's face. The article also exposes the negative factors that cause this occurrence.

The article regards the essence of the conception „professional image of a teacher” and its structural components. According to the author's opinion the formation of the image demands taking into account two directions – the inner and the outer ones. The outer factors include: professional pedagogical mentality, the ideal of a teacher, the model of the professional pedagogical activity, prestige, a teacher's image stereotype; the inner factors are: charisma, affability the culture of speech, the culture of body movements, the style in clothes, I-conception, the system of attitudes and the field of interpersonal relations of the teacher – teacher – pupil, teacher – class, teacher – parents, I – teacher, teacher - family.

The program of the phased formation of the professional image of the teacher is proposed in the article in the significance of the students' teacher training beginning from the first year of studies.

Key words: the professional image of a teacher, professional training, the face of the teaching profession, structural components of the image of a teacher, the status of the teaching profession in the society.

Стаття надійшла до редакції 01.04.2013 р.

Прийнято до друку 26.04.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Гавриш Н. В.

УДК 37.091.3 – 028.22

Н. В. Вострякова

ВИКОРИСТАННЯ КОМІКСУ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

Сучасне суспільство вимагає від педагогів не тільки передачі знань, а й розвитку особистісних якостей школярів, виховання дитини, підготовленої до життя, здатної творчо мислити.

Сьогодні в навчально-виховний процес активно впроваджуються комп'ютерні технології, використовуються телевізійні програми тощо. У зв'язку з тим, що діти важко засвоюють абстрактні узагальнення, їм вкрай необхідна наочна опора, щоб зрозуміти той чи інший процес, вивчити явище чи об'єкт. Для сучасної дитини стало звичним сприймати інформацію за допомогою кольорового образу, а для педагогів, як завжди, є актуальною проблема пошуку нових засобів зорового унаочнення.

Сьогоднішня дійсність, яка характеризується високим рівнем технічних можливостей, призвела до того, що сучасна людина стала залежною від яскравих образів, через які звикла сприймати інформацію.